

- KRONIKY -
NARNIJE

KOŇ A JEHO
CHLAPEČ

C. S. LEWIS

KÔŇ
A JEHO CHLAPEC

KRONIKY NARNIE

KÔŇ
A JEHO CHLAPEC

C. S. Lewis

Ilustrácie Pauline Baynesová

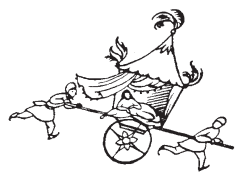
slovar

The Horse and His Boy Copyright © C. S. Lewis Pte Ltd 1954
Inside illustrations by Pauline Baynes copyright © C. S. Lewis Pte Ltd 1954
Cover art by Cliff Nielsen, copyright © C. S. Lewis Pte Ltd 2002
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2005
Translation © Patrick Frank 2005, 2014

ISBN 978-80-556-1047-4

Davidovi a Douglasovi Greshamovcom

P Ú Š Ť

Búrkový štít

Priesmyk do Narnie

ARKIEROVO

Rieka Klukatý šíp

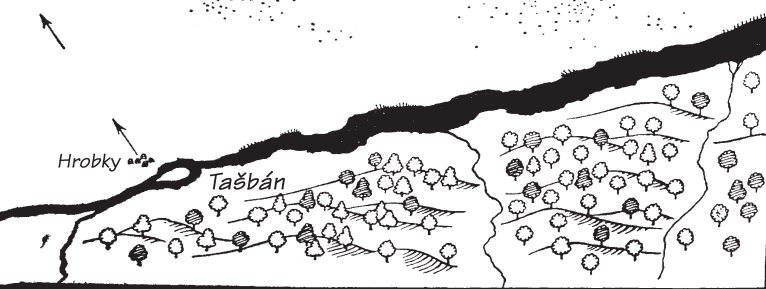

Oáza

P Ú Š Ť

Hrobky

Tašbán

Ako sa Šasta vydal na cesty

Toto je príbeh o dobrodružstvách, ktoré sa prihodili v Narnii a Kalormene a v krajinách medzi nimi za zlatých čias, keď boli kráľmi Narnie Peter a jeho brat a kráľovkami zasa ich dve sestry.

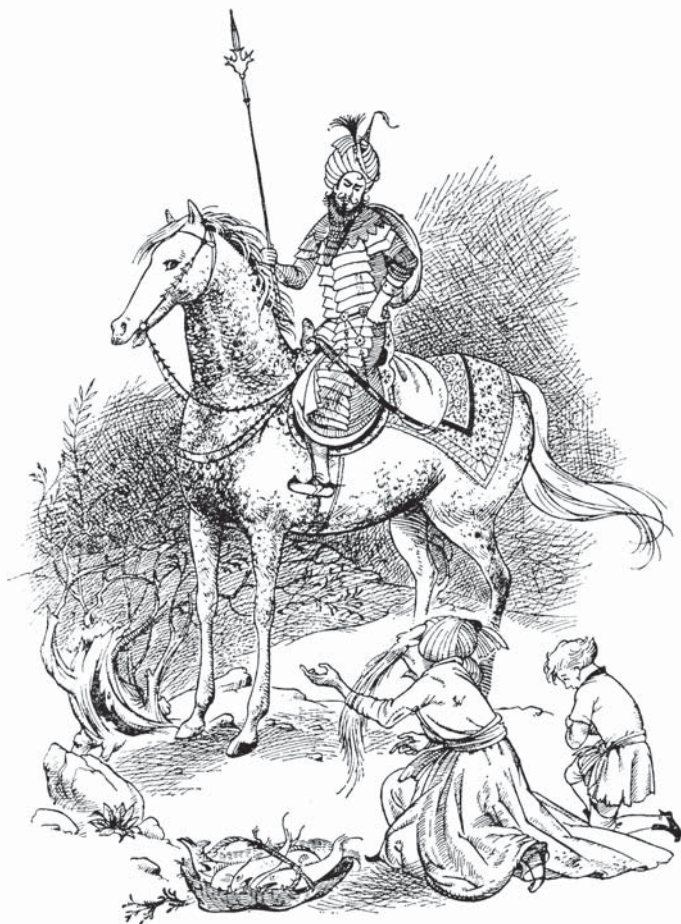
V tých časoch žil pri ústí jedného potoka ďaleko na juhu Kalormenu chudobný rybár Aršíš aj s chlapcom, ktorý mu hovoril „otec“. Ten chlapec sa volal Šasta. Aršíš sa každé ráno vydával na more loviť ryby a popoludní zasa zapriahol do vozíka somára a šiel ich predať do dediny vzdialenej niečo vyše kilometra južným smerom. Ak sa mu darilo, vracal sa domov v dobrej nálade a nič Šastovi nevravel, no ak obchody nešli tak, ako očakával, dával to za vinu práve jemu a často ho aj zbil. Nebol problém nájsť na chlapcovi nejakú chybu, pretože mu vždy dával kopu práce. Musel prať a opravovať siete, variť večeru a upratovať v chalupe, v ktorej obaja žili.

Šasta sa nezaujímal o nič, čo ležalo na juhu. Raz či dvakrát už totiž bol s Aršíšom v dedine a vedel, že tam nie je absolútne nič zaujímavé. Všetci muži, čo tam žili, boli

rovnakí ako jeho otec – oblečení v dlhých špinavých háboch, na nohách dreváky so špičkou vyhnutou nahor, s turbanmi na hlavách a hustými bradami, hrozne pomaly rozprávajúci o samých nudných veciach. Oveľa viac ho zaujímalo, čo leží na severe, pretože tam nikdy nemal dovolené ísť. Keď doma sám vysedával pred dverami a opravoval siete, často dychtivo upieral pohľad práve na sever. Nevidel tam nič, iba trávnatý svah dvíhajúci sa k rovnému horskému chrbtu a nad ním oblohu, raz plnú vtákov, inokedy celkom prázdnu.

Niekedy, keď bol pri ňom aj Aršíš, pýtal sa ho: „Otec, čo je tam za tým kopcom?“ Ak mal rybár zlú náladu, iba ho plesol po ušiach a povedal mu, nech sa stará o prácu, no niekedy, keď ju mal mimoriadne dobrú, mu odvetil: „Nuž, synak, nedovoľ, aby sa tvoja myseľ zbytočne zamestnávala hlúpymi otázkami. Ako totiž napísal jeden z našich pradávnych básnikov: ‚Základom prosperity je starať sa o svoje veci, no tí, čo sa vypytujú na veci, do ktorých im nič nie je, bláznivo vedú svoju loď priamo k zradným skaliskám biedy.‘“

Šasta si však zakaždým pomyslel, že za tým kopcom musí ležať nejaké úžasné tajomstvo, ktoré sa otec snaží pred ním utajiť. Ale skutočnosť bola taká, že ani sám rybár nevedel, čo leží na severe, preto sa utiekal k takýmto rečiam. Vlastne mu na tom ani nikdy nezáležalo. Bol veľmi prakticky založený.

Jedného dňa prišiel z juhu cudzinec, ktorý sa nepodobal na žiadneho z mužov, ktorých Šasta doteraz videl. Viezol sa na silnom grošovanom koni s dlhou hrivou vejúcou vo vetre a strmene aj uzdu mal vykladané

striebrom. Zo stredy hodvábneho turbana mu vytŕčal hrot prilby a na sebe mal drôtenú košeľu. Po boku mu visela zahnutá šabľa, cez plece mal prehodený okrúhly štít vybíjaný medenými cvočkami a v ruke držal kopiju. Tvár mal čiernu, to však Šastu neprekvapilo, pretože rovnako tmaví boli všetci muži z Kalormenu. Skôr ho prekvapilo to, že tento neznámy mal bradu nafarbenú na krvavočerveno a natoľko napustenú vonným olejom, až sa mu od toho točila dohora. Aršíš zasa podľa zlatého náramku hneď spoznal, že to je tarkán alebo iný urodzený pán a uklonil sa pred ním tak hlboko, až sa bradou dotkol zeme. Nenápadne pritom naznačil chlapcovi, aby rýchlo urobil to isté.

Prišelec ich požiadal o nocľah, čo sa mu rybár, pravdaže, neodvážil odmietnuť. Na večeru mu predložili to najlepšie, čo mali (aj keď ani to mu nebolo dosť dobré) a Šasta ako takmer vždy, keď mal Aršíš spoločnosť, dostal kus chleba s tým, že ho má zjesť niekde vonku. Pri takýchto príležitostiach zvyčajne spával so somárom v malom chlieviku so slamenou strechou. Zatiaľ však bolo na spánok priskoro, a tak sa posadil k dverám chalupy, aby mohol počúvať, čo sa vnútri hovorí. Nikto mu nikdy neprezradil, že je neslušné robiť takéto veci, a možno to bolo aj dobre, lebo počul toto:

„A teraz, hostiteľ môj,“ povedal tarkán, „by som rád kúpil toho tvojho chlapca.“

„Ach, vznešený pane,“ odvetil rybár (Šasta priam videl, ako sa mu pri týchto slovách vkráda do tváre výraz čírej a nefalšovanej chamtivosti), „za akú cenu by mohol váš služobník, nech je akokoľvek úbohý, predať do otroctva svojho vlastného syna? Za čo by mohol odovzdať inému svoju vlastnú krv? Veď aj ne jeden z veľkých básnikov vravel, že ‚pokrvné spojenie je viac ako polievka a potomstvo je cennejšie ako najúžasnejšie rubíny.‘“

„To je pravda,“ prisvedčil hosť sucho, „lenže pravda je aj to, že iný, rovnako veľký básnik povedal, že ‚ten, kto sa pokúša podvieť spravodlivého, priam nastavuje chrbát ostrým ranám‘. Nedovoľ svojim starým ústam vyslovovať takéto nepravdivosti. Ten chlapec zjavne nie je tvoj, pretože ty máš tvár rovnako čiernu ako ja, no on je biely a má svetlé vlasy celkom ako tí prekliati, no nádherní barbari z ďalekého severu.“

„Ako krásne povedané!“ pochleboval mu rybár vyľakane. „Meč sa naozaj dá udržať v poške, no oko múdrosti prenikne každou obranou. Vezte teda, ó, vznešený hosť, že pre hroznú chudobu som sa nikdy nemohol oženiť a nemám vlastné deti. Lenže v roku, keď sa začala majestátna a úžasne dobrotivá vláda tisroka (kiežby žil naveky), sa bohovia rozhodli nedopriať mi spánku. Po čase som to už nevydržal, vstal z postele a vyšiel z tejto biednej chatrče, aby som sa na pobreží mohol kochať pohľadom na vodu a mesiac a naplniť si pľúca čerstvým

vzduchom. Ako som tam stál, začul som čosi ako vŕz-ganie vesiel a slabý, čudesný nárek. Krátko nato príliv vyplavil na breh člň, v ktorom nebolo nič okrem muža vychudnutého od hrozného hladu a smädu, ktorý zrej-me zomrel iba pred krátkou chvíľou – ešte bol teplý –, prázdneho vaku na vodu a dieťaťa, ktoré ešte žilo. Tí ne-šťastníci sa nepochybne zachránili z veľkej potopenej lode, no neuveriteľným zásahom bohov starší zomrel od hladu a smädu tesne pred tým, ako sa dostal na breh. Zrejme dal všetky zásoby namiesto sebe dieťaťu v zúfa-lej snahe udržať ho pri živote. Nikdy som nezabudol, že bohovia odmeňujú tých, čo sa starajú o biednych, a na-vyše ma premohol súcť, pretože váš služobník je muž s nežným srdcom...”

„Preskoč prázdne slová sebachváľy,“ prerušil ho netr-pezlivo tarkán. „Stačí vedieť, že si si to dieťa zobral, a ako môže každý vidieť, vytĺkol si z neho desaťnásobok toho, čo si mu dal, lebo u teba celý život tvrdo pracuje. No a te-raz mi bez vykrúcania povedz, koľko za toho chlapca chceš. Tvoje táranie ma už totiž unavuje.“

„Sám ste veľmi múdro povedali,“ vyhlásil Aršíš, „že prá-ca toho chlapca mi prináša nepredstaviteľné hodnoty. Ak máme hovoriť o cene, musíme zobrať do úvahy aj toto. Ak totiž chlapca predám, nepochybne budem musieť kú-piť alebo zamestnať iného, ktorý bude robiť jeho prácu.“

„Dám ti zaňho pätnásť lunárov,“ vyhlásil tarkán.

„Pätnást?!“ zvolal rybár hlasom, ktorý znel ako čosi medzi nárekom a bolestným zajačaním. „Pätnást lunárov za oporu pre moje staré telo a potechu pre moje oči? Nerobte si zo mňa žarty, aj keď ste tarkán! Moja cena je sedemdesiat.“

V tomto bode sa Šasta po špičkách vzdialil. Už si vypočul všetko, čo potreboval. Často počúval mužov z dediny, zjednávajúcich sa na cene, a vedel, ako sa to robí. Bol si istý, že Aršíš ho nakoniec predá za oveľa viac ako pätnásť lunárov, no bude to podstatne menej ako sedemdesiat, a kým k tejto cene dospejú, budú sa o nej dohadovať celé hodiny.

Nesmiete si predstavovať, že sa pritom cítil tak, ako by ste sa cítili vy alebo ja, keby sme počuli, že sa nás rodičia chystajú predať do otroctva. Po prvé, jeho život totiž ani teraz nebol oveľa lepší ako život otroka – nemohol vedieť, či k nemu neznámy urodzený pán nakoniec nebude aj lepší ako Aršíš. A po druhé, historika o tom, ako sa k rybárovi dostal, ho naplnila nadšením a obrovskou úľavou. Často sa cítil nesvoj, pretože nech sa snažil, ako chcel, nedokázal toho rybára úprimne ľúbiť, hoci dobre vedel, že syn má mať svojho otca rád. Teraz sa však ukázalo, že s Aršíšom vlastne nie sú ani príbuzní, a jemu spadol zo srdca ťažký kameň. No teda, veď ja môžem byť ktokoľvek! pomyslel si. Možno som synom nejakého tarkána, alebo dokonca tisroka (kežby žil naveky), možno priam niektorého z bohov!

Postavil sa na trávnatú plošinku pred chalupou a začal premýšľať, čo s tým všetkým urobiť. Rýchlo sa stmievalo, na nebi sa už objavili aj prvé hviezdy, no na západe sa stále dala rozoznať slabnúca žiara zapadajúceho slnka. Neďaleko od neho sa popásal kôň toho cudzinca, voľne uviazaný k železnému kruhu na stene chlievika so somárom. Šasta k nemu pristúpil a pohladil ho po krku. Kôň ďalej žul trávu, akoby ho vôbec nebol zaregistroval.

Potom chlapcovi napadlo ešte niečo iné. „Ktovie, čo je ten tarkán za človeka,“ povedal nahlas. „Bolo by fantastické, keby to bol dobrý muž. Niektorí otroci v domoch urodzených ľudí nemajú takmer nič na práci. Nosia nádherné šaty a každý deň dostávajú mäso. Možno by ma zobral aj do nejakej veľkej bitky, kde by som mu zachránil život a on by mi dal na oplátku slobodu, alebo by si ma adoptoval a ako vlastnému synovi mi venoval celý palác, brnenie a koč. Lenže, na druhej strane, to môže byť aj nejaký krutý, zlý človek. Mohol by ma v okovách poslať ťažko pracovať na pole. Kiežby som vedel, čo je zač! Tento kôň to určite vie. Keby mi to len mohol povedať!“

Kôň zdvihol hlavu. Šasta ho pohladil po zamatovo hladkom ňufáku a vzdychol si: „Kiežby si tak vedel rozprávať, kamarát!“

No a potom ho na sekundu premohol pocit, že sa mu sníva, pretože kôň celkom jasne, hoci potichu, povedal: „Ale veď ja viem rozprávať.“

Pozrel mu do očí a od úžasu tak vytreštil svoje vlastné, až boli takmer rovnako veľké ako tie konské.

„Ako si sa to mohol naučiť?“

„Pst! Nie tak nahlas,“ varoval ho kôň. „Tam, odkiaľ pochádzam, vedia rozprávať takmer všetky zvieratá.“

„A to je kde?“ vyzvedal Šasta.

„V Narnii,“ odvetil kôň. „V šťastnej krajine Narnia, plnej hôr porastených vresom, riek, šľavnatých údolí, chladivých jaskýň a hlbokých lesov, v ktorých sa ozýva zvonenie trpasličích kladív. Ach, ten sladký vzduch Narnie! Jediná hodina v nej je viac ako tisíc rokov v Kalormene.“ Na záver zaerdžal tak, že to znelo celkom ako smutný vzdych.

„A ako si sa dostal sem?“ nechápal chlapec.

„Uniesli ma,“ vysvetlil mu kôň. „Alebo skôr ukradli či zajali. Dá sa to nazvať všelijako. V tom čase som bol ešte malé hlúpe žriebätko. Mama ma varovala, aby som sa nechodil túlať na južné svahy, do Arkierova a ešte ďalej, ale ja som na jej rady nedal. No a, pri levej hrive, draho som za svoju nerozvážnosť zaplatil. Celé roky som iba obyčajný otrok v ľudskom zajatí a musím pred všetkými skrývať svoju pravú povahu. Musím sa tváriť, že som rovnako hlúpy a tupý ako tie ich kone.“

„Prečo si im nepovedal, kto si?“

„Lebo zasa až taký hlupák nie som. Ak by prišli na to, že viem rozprávať, urobili by zo mňa púťovú atrakciu

a strážili by ma ešte prísnejšie ako predtým. Moja posledná šanca na útek by sa rozplynula.“

„A prečo...“ začal Šasta, no kôň ho nenechal tú otázku dopovedať.

„Pozri sa,“ povedal, „teraz nie je čas na prázdne reči. Chcel si vedieť, aký je môj pán – tarkán Anradin. Nuž, je to veľmi zlý človek. Ku mne sa nespráva najhoršie, lebo poriadny vojenský kôň stojí priveľa na to, aby ho človek nechal bez opatery, ale pre teba by bolo lepšie, keby si hneď dnes večer zomrel, než aby si mal byť zajtra sluhom v jeho dome.“

„Tak potom radšej ujdem,“ vyhlásil Šasta, bledý ako stena.

„Veru tak. Mal by si ujsť,“ súhlasil kôň. „A čo keby sme sa o to pokúsili spoločne?“

„Aj ty chceš utiecť?“ spýtal sa chlapec.

„Áno, ak sa ku mne pridáš,“ odvetil kôň. „Iba tak máme šancu. Ak by som totiž ušiel bez jazdca, každý, kto by ma videl, by si povedal ‚Aha, zatúlaný kôň‘, a hneď by sa po mne vrhol. Iba s jazdcom mám akú-takú šancu na únik. Práve tak môžeš pomôcť ty mne a ja zasa tebe, lebo na tých tvojich smiešnych dvoch nohách – ľudia majú skutočne absurdné nohy! – by si sa ďaleko nedostal. Na mojom chrbte budeš rýchlejší ako ktorýkoľvek iný jazdec v tejto krajine. Pomôžeme si navzájom. Mimochodom, dúfam, že vieš jazdiť.“

„Ale pravdaže,“ uistil ho Šasta. „Teda, aspoň na somárovi.“

„Na čom?“ odfrkol si kôň s neskrývaným pohrdaním. (Aspoň teda chcel, aby to tak vyznelo. V skutočnosti to znelo ako akési zaerdžanie. Asi takto: „Na čo-íhahaham?“ Keď sa hovoriace kone rozčúlia, vždy majú oveľa silnejší konský prízvuk ako normálne.)

„Inými slovami,“ pokračoval, keď sa trocha upokojil, „na koni jazdiť nevieš. To je nemilé. Budem ťa to musieť naučiť po ceste. Ak teda nevieš jazdiť, vieš aspoň padať?“

„To asi áno,“ odvetil Šasta.

„Ale ja to myslím tak, či vieš padať stále znova a znova bez toho, aby si plakal, a zakaždým znova vysadnúť bez toho, aby si sa bál ďalšieho pádu.“

„No... môžem to skúsiť,“ vyhlásil chlapec neisto.

„Chudáčik malý,“ poľutoval ho kôň oveľa jemnejším tónom. „Stále zabúdam, že si iba žriebä. Neboj sa, časom z teba urobíme výborného jazdca. A teraz - nesmieme vyraziť, kým tí dvaja v chalupe nezaspia, ale môžeme si zatiaľ pripraviť plán na útek. Môj pán je na ceste do veľkého mesta na severe - do samého Tašbánu - k tisrokovi, kde...“

„Počuj,“ prerušil ho Šasta šokovane, „nemal by si povedať ,kiežby žil naveky‘?“

„Prečo?“ nechápal kôň. „Som slobodný obyvateľ Narnie. Prečo by som mal hovoriť ako otroci a blázni? Ne-